

Dr. Várnay Ernő

Az Európai Beruházási Bank

A Római Szerződés 129. és 130. szakasza rendelkezik az Európai Beruházási Bank felállításáról, annak alapvető céljairól¹. A célok között első helyen a *regionális fejlesztés szolgálata*, a másodikon a *vállalatok alkalmazkodásának segítése* a közös piac-hoz, az integrálódáshoz, harmadikként pedig a *több tagország érdekét szolgáló* (infrastrukturális) *beruházások hitelezése* szerepel. A bank nem profitorientált, önálló nemzetközi pénzügyi szervezet, amelynek rentábilisnak kell lennie. Fejlesztési jellegű hitelnújtásai, illetve garanciavállalásai a nemzeti konstrukciókat, nemzeti fejlesztési politikákat messzemenően tiszteletben tartva, ugyanakkor közösségi szempontok alapján valósulnak meg.

Az alábbiakban a bank passzív és aktív műveleteit, hitelpolitikájának alakulását tekintjük át.

A bank forrásai

A bank forrásait az alaptőke és a főleg kötvénykibocsátás útján szerzett tőkepiaci eszközök képezik.

A bank *alaptőkéjét* a részvényesek, azaz az EGK tagállamai jegyzik. A jegyzett alaptőkét, ami eredetileg 1 milliárd elszámolási egység volt, többszöri emelés (1971, 1973, 1975) után 1981-ben a tagállamok egy-egy miniszteréből álló Kormányzó Tanács 14,4 milliárd Ecu-re emelte, s a befizetendő alaptőkét is megnövelte. Az alaptőkének a tagországok közötti megoszlását az 1. táblázat mutatja.

A bank forrásainak túlnyomó része a *kötvénypiacról származik*. Az 1961–1980-ig terjedő periódusban a bevont eszközök 60 százalékát a kötvények publikus elhelyezésével, 37 százalékát azok privát elhelyezésével, 3 százalékát pedig bankközi műveletek útján szerezte. (Az évi kölcsönfelvételeket lásd a 2. táblázatban.) A *2. táblázatból* könnyen kiolvasható a *bank kölcsöneinek gyors ütemű növekedése*. Ami a kölcsönök pénznemeit illeti, itt évről-évre változik a kép, az inflációs ráták, a kamatlábak, a nemzetközi pénzpiacok, a nemzetközi pénzügyi helyzet függvényében. Annyi mégis elmondható, hogy különösen *1974 óta a nem közös piaci pénzek aránya növekedett*, s 50–60 százalékot tesz ki. Az *amerikai dollár dominanciója* mellett a svájci franknak és a japán jennek van még jelentősége. A közös piaci nemzeti valuták között a nyugat-német márka a leginkább igénybe vett pénz. Figyelemre érdemes fejlemény, hogy 1981-ben két kölcsönt Ecu-ban vett fel (összesen 85 millió Ecu összegben) a bank.

A bank 1981-es mérlegének főösszege 19,6 milliárd Ecu-re rúgott. A nyújtott hitelek 16,1 milliárdot tettek ki, a felvett hitelek állománya pedig 13,5 milliárd Ecu

¹ A bank alapításáról, szervezeti-döntésjogi rendjéről, 1959–1966 közötti tevékenységéről lásd: *Becsky György: Hosszú lejáratú tőkeozgások Nyugat-Európában, különös tekintettel az Európai Gazdasági Közösség helyzetére a hatvanas években.* Akadémiai Kiadó Budapest, 1970. 166–184. old.

Az Európai Beruházási Bank alaptőkéje 1981. dec. 31-én (mill. Ecu)

	Jegyzett alaptőke	A befizetendő és befizetett alaptőke*	Az 1. és 2. összesen-jének %-ában kifejezve
	1	2	3
NSZK	3 150,00	320,625	21,875
Nagy-Britannia	3 150,00	320,625	21,875
Franciaország	3 150,00	320,625	21,875
Olaszország	2 520,00	256,505	17,50
Belgium	829,50	84,43	5,76
Hollandia	829,50	84,43	5,76
Dánia	420,00	42,75	2,925
Görögország	225,00	22,90	1,563
Írország	105,00	10,6875	0,729
Luxemburg	21,00	2,1375	100,00
Összesen	14 400,00	1 465,715	100,00

* Ebből befizettek 739 567 millió Ecu-t. A fennmaradó részt 1987-ig kell befizetni.

Forrás: Banque Européenne d'Investissement Rapport annuel 1981. 71. old.

volt. Ehhez képest a jegyzett alaptőke — amely mögött ráadásul a Közös Piac tagállamai állnak, mint „részvényesek” — jelentős garanciát jelent. A gondosan vezetett bankot egyébként az első osztályú (AAA) adósok között tartják számon.

A bank hitelezési tevékenységei, hitelpolitikájának alakulása

Az EBB hitelezési tevékenységét elsősorban a hitelpolitikai célok szerint tekintjük át.

A regionális fejlesztés szolgálata

A hitelpolitikai célok között 1972-ig a regionális fejlesztés döntő súllyal szerepelt. Így 1958—1972 között a hitelek 86 százaléka szolgált regionális fejlesztési célt. Ugyanebben a periódusban a nyújtott hitelek 34 százalékát ítélték oda az úgynevezett közös érdekű beruházásokra. (Egyes beruházások mindkét kategóriában szerepelnek.) 1973-ban az Egyesült Királyság és Írország belépésével az EGK regionális feszültségei tovább növekedtek. A világgazdasági válság ugyancsak a regionális különbségek növekedése irányában hatott. Érthető tehát, hogy a regionális fejlesztési célú hitelek összege jelentősen megemelkedett. (1958—1972 között 2102,5 millió elszámolási egységet hiteleztek ilyen célra, 1973—1977 között 3420,4 millió elszámolási egységet, 1978—1981 között pedig mintegy 7400 millió elszámolási egységet.) A hitelek országok közötti megoszlását a 3. táblázat mutatja. Ezeknek a hiteleknek a jelentőségét az adja, hogy jelentős mértékben országok közötti eszközátcsoportosítást testesítenek meg, méghozzá a piaci törvények spontán (adott esetben negatív) hatásával szemben, mintegy azt korrigálандó. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy maga a korrigáló mechanizmus amennyire csak lehet „piaci típusú”. (2. táblázat)

Az Európai Beruházási Bank az EGK regionális politikájának csak egyik intézménye.² Rajta kívül segély jelleggel közösségi költségvetési forrásból támogatást nyújt a nemzeti regionális politikák megvalósításához a Regionális Fejlesztési Alap,

² Lásd ehhez Palánki Tibor: A nyugat-európai integráció. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981. 159—169. old.

Az Európai Beruházási Bank regionális célú hiteleinek országok közötti megoszlása ^{2. táblázat} (%-ban)

	1958—72	1973—77	1958—1981
Belgium	2,7	0,5	0,8
Dánia	—	1,6	1,4
NSZK	12,0	3,3	2,9
Franciaország	24,1	12,2	12,0
Írország	—	7,1	10,8
Olaszország	59,1	39,1	48,6
Luxemburg	0,2	—	—
Hollandia	1,9	0,9	0,5
Egyesült Királyság	—	3,5,3	21,9
Görögország	—	—	1,1
Összesen	100,0	100,0	100,0

Forrás: Banque Européenne d'Investissement 1958—1978. 12. old., Banque Européenne d'Investissement Rapport annuel 31. old.

a Közös Agráralap úgynevezett orientációs szekciója, valamint az Európai Szociális Alap. Tegyük némi kitekintést ezekre is:

Az 1975 óta működő Regionális Fejlesztési Alap 1979-ig 2501 millió elszámolási egység elosztására kapott felhatalmazást. Az Alapból való részesedés az alap 95 százaléka erejéig az egyes országok regionális problémáinak függvényében kialakított kvóták szerint történik: Olaszország 39,4 százalék, Egyesült Királyság 27,0 százalék, Franciaország 16,9 százalék, Írország 6,5 százalék, NSZK 6,0 százalék, Hollandia 1,6 százalék, Belgium 1,4 százalék, Dánia 1,2 százalék, Luxemburg 0,009 százalék.

Az Európai Szociális Alapból 1975—1977 között összesen 1423,9 millió elszámolási egység segélyt fizettek ki, a következő országok közötti megoszlásban: Egyesült Királyság 31,3 százalék, Olaszország 25,4 százalék, Franciaország 19,3 százalék, NSZK 10,2 százalék, Hollandia 2,5 százalék, Dánia 2,3 százalék, Belgium 1,7 százalék.

Az agráralap orientációs szekciójából 1964 és 1977 között 1 987,7 millió elszámolási egység támogatást nyújtottak, többnyire elmaradott régiókban. Megoszlása: Olaszország 31,4 százalék, NSZK 23,6 százalék, Franciaország 19,8 százalék, Egyesült Királyság 6,4 százalék, Hollandia 6,4 százalék, Belgium 6,2 százalék, Írország 3,5 százalék, Dánia 2,2 százalék.

Tekintettel arra, hogy a tagországok a közösségi költségvetésbe befizetések nagyrészt gazdasági teljesítőképességük alapján teljesítik, a fenti intézmények szintén az erőforrások országok közötti átcsoportosítását valósítják meg a regionális probléma enyhítése érdekében. Úgy tűnik, hogy ami az említett célokra mozgásba hozott összegeket illeti, az Európai Beruházási Bank tevékenysége kiemelkedő jelentőségű, bár nem szabad elfelejteni, hogy a bank nem segélyeket, hanem hiteleket ad. *Ugyanakkor az is tény, hogy mindezen erőfeszítések mellett az EGK-ban a regionális különbségek a hatvanas évek csökkenő tendenciája után a hetvenes években évről-évre nőttek.*

Az úgynevezett közös érdekű beruházások

Ebbe a körbe azok a beruházások tartoznak, amelyek több tagország közös érdekét szolgálják (például határokat átszelő utak, csővezetékek) vagy éppen az egész EGK érdekében történnek. A hiteleknek 1972-ig 34 százaléka (843,7 millió elszámolási egység), 1973 óta mintegy 45 százalék (6604 millió elszámolási egység) ilyen célt (is) szolgált.

A közös érdekű beruházások terén 1973 után ki kell emelni az energiával kapcsolatos objektumok kiemelt kezelését. Ennek fő céljai: 1) Az EGK-n belüli energiaforrások

fejlesztése; 2) energiatakarékosság; 3) az import diverzifikálása. Legnagyobb arányban az atomenergia-termelés részesedett a hitelek közül (35 százalék), de jelentős összegeket nyújtottak vízi- és geotermikus energiaforrások fejlesztésére is. Az import diverzifikálását 1958–81 között a közös érdekű beruházásokhoz nyújtott hitelek 17,8 százaléka szolgálta. A másik fontos terület a közlekedés, ezen belül az útépités, mely 1958–81 között az összes közös érdekű beruházásnak 12,5 illetve 7,7 százaléka volt.

A vállalatoknak a közös piaci feltételekhez történő alkalmazkodását előmozdító segítése

Ez a hitelpolitikai cél mindvégig elenyésző jelentőségű maradt. 1977-ig 18 kölcsönt nyújtottak összesen 89,4 millió elszámolási egység erejéig. A bank részéről ezt a következő okoknak tulajdonítják: A nagyobb piachoz, az integráció új feltételeihez a vállalatok a hatvanas évek konjunktúrája közepette a vártnál gyorsabban és könnyebben alkalmazkodtak; a strukturális válságba került vas- és acélipar támogatására egyéb intézmények szolgálnak, továbbá, hogy a struktúraváltás számára különösen nehéz terepen — tudniillik az elmaradott régiókban a bank regionális fejlesztési hitel címén ítéli oda a hiteleket. Bár a bank 1977-es elemzése nem zárta ki a hetvenes évtizedben megindult világméretű szerkezeti átrendeződés előmozdításában a bank szerepvállalását, 1981-ig erre semmi jel nem mutatott.

Hitelezés a közösségen kívül

Bár a bank fő működési területe a közösség, van lehetőség arra, hogy harmadik országok területén megvalósuló beruházásokat is finanszírozzon. Itt egyrészt az úgynevezett közösségi érdekek az EKG területén kívüli implikációról van szó, másrészt arról, hogy a bank, a közösség egészéhez kötődve, kiterjesztette tevékenységét a tár-

3. táblázat

Az Európai Beruházási Bank hitelezési tevékenysége a Földközi-tenger medencéjében
1963—1981 között (millió Ecu)

	A Bank saját eszközeiből	Az EKG költségvetése terhére	Az 1+2 összesenje %-ában
	1	2	3
Spanyolország	40,0	—	2,1
Görögország	341,4	10,0	18,7
Portugália	330,0	—	20,3
Törökország	115,0	590,0	37,6
Jugoszlávia	50,0	—	2,7
Algéria	30,0	—	1,6
Marokkó	56,0	19,0	4,0
Tunézia	41,0	15,0	3,0
Egyiptom	65,0	—	3,5
Jordánia	18,0	0,3	1,0
Libanon	35,0	—	1,8
Szíría	15,7	3,5	1,0
Ciprus	12,0	—	0,6
Izrael	30,0	—	1,6
Málta	3,0	5,0	0,5
Összesen	1 232,1	642,8	100,0

Forrás: BEI Rapport annuel 50. old. 1981.

sult országokra, illetve a Földközi-tenger medencéjére, amelyeket mint preferenciális övezeteket kezel. A bank ebben a vonatkozásban a következő elvekhez tartja magát:

— Akciói a közösség és az illető harmadik ország közötti megállapodások keretébe illeszkednek.

— E téren is érvényesek a bank általános finanszírozási feltételei.

— Ezeket a kölcsönöket a bank általában a tagországok kormányai vagy maga a közösség garanciája mellett nyújtja. Ebben a körben az EBB igen gyakran együtt lép fel olyan fejlesztési intézményekkel, mint a Világbank az Európai Fejlesztési Alap, az Iszlám Fejlesztési Bank, a Caisse Centrale de Coopération Economique, a Kreditanstalt für Wiederaufbau, a Commonwealth Development Corporation.

A Földközi-tenger medencéjében elhelyezkedő országok számára nyújtott hiteleket a 4. táblázat mutatja. (3. táblázat.)

Görögország, Portugália és Törökország külön pénzügyi megállapodások keretében részesedtek a bank hiteleiből. Jugoszlávia egy alkalommal, az ÉGK-val kötött egyezmény alapján kapott hitelt 1977-ben. (Érdekességként megemlíthető, hogy Jugoszlávia a KGST-tagállamok Nemzetközi Beruházási Bankjától is — mellyel speciális megállapodást kötött — kapott már hitelt.)

Hitelek az afrikai, karibi és csendes-óceáni (ACP) országoknak, a bank szerepe a Lomé II. szerződésben.³

A jelentős részben az EGK-tagállamok volt gyarmataiból álló, fejlődő ország-csoporttal az EGK 1963 — az első Yaundé-i Szerződés — óta társult viszonyban van. Jelenleg az úgynevezett Lomé II. szerződés van közöttük hatályban. Az 1980—85 közötti időszakra vonatkozó szerződésben az EGK pénzügyi segítség nyújtását is vállalta, ami két intézmény keretében történik. Az egyik az Európai Fejlesztési Alap (4542 millió Ecu erejéig), a másik pedig az Európai Beruházási Bank. A bank e program keretében egyszer 685 millió elszámolási egység úgynevezett normál kölcsönt nyújt 3 százalékos kamatkedvezménnyel, továbbá 200 millió elszámolási egység hitelt a bányá- és az energia ágazat számára ilyen kamatkedvezmény nélkül. A kamatkedvezményt az Európai Fejlesztési Alap finanszírozza. A bank az Európai Fejlesztési Alap egy 280 milliós keretösszegét is kezeli, amelyből úgynevezett fokozott kockázatú tőkerészesedés címén nyújtanak hitelt.

Gyakorlatilag a bank — a normál hitelek keretében — sohasem hitelezi a beruházás teljes összegét. A lejárata létesítmények amortizációjához igazodik, de maximum 25 év lehet. A bányá- és energetikai beruházások finanszírozása a bank normális működésének keretében, a közösség és az ACP-országok közös érdeke alapján történik. Ebben a relációban is létezik az úgynevezett *globális kölcsönök konstrukciója*, akár csak az EGK-n belül. Ennek lényege, hogy a bank a hitelösszeget egy banknak, államnak vagy helyi állami szervnek nyújtja, amely maga gondoskodik a kisméretű hitelakciók további bonyolításáról. Ilyen módon egészen kis vállalatok, illetve objektumok is meghitelezhetők, s egyúttal a helyi szervek fejlesztési elképzelései, helyismerete is érvényesülhet a hitelek túlságos szétaprózódása nélkül.

Ha az egész 1964—1981-es időszakot tekintjük, akkor azt láthatjuk, hogy a nem túl jelentős összeg (nem egészen egy milliárd elszámolási egység) igen sok, mintegy ötven ország között oszlik meg. A bank saját forrásaiból inkább a szegényebb országok részesednek, a fokozott kockázatú tőkehozzájárulásokat inkább a fejlettebb fejlődőknek nyújtják. Ami a hitelek ágazati megoszlását illeti, (lásd a 4. táblázatot) 1964 és 1981 között $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ arányban oszlottak meg az infrastruktúra (ideértve az energiatermelést is) és az egyéb ágazatok között (ipar, mezőgazdaság, szolgáltatás). Az iparon belül a kitermelőipar 31,1 százalékkal részesedik. A második helyen az élelmiszeripar található 28 százalékkal.

Összehasonlításképpen: A Világbank és az IDA együttesen 1981-ben 7,0 milliárd

³ Lásd ehhez: *Palánkai Tibor*: I. m. 207--221. oldal, Világgazdaság, 1983. január 13.

**Az Európai Beruházási Bank Afrikai, Karibi és Csendes-Óceáni társult (ACP) országoknak
nyújtott hitelei ágazatok szerint 1964—1981 között (millió Ecu)**

Ágazat	A hitelek száma	A hitelek összege	Az összes %-ában
Energia, közlekedés, egyéb infrastruktúra	63	351,6	35,4
Ipar	234	554,8	55,9
Kitermelő ipar	18	172,8	17,4
Élelmiszeripar	64	155,5	16,6
Textil- és bőripar	30	41,4	4,2
Vegyipar	20	44,7	4,5
Egyéb ipar	102	175,2	14,2
Mezőgazdaság	3	9,3	1,2
Szolgáltatás	56	30,9	3,1
Egyéb	37	45,8	4,6
Összesen	393	993,0	100,0

Forrás: BEI Rapport Annuel 1981. 86. old.

dollár, 1982-ben pedig 8,4 milliárd dollár hitelt folyósított.⁴ Tekintettel arra, hogy a Közös Piac tagállamai ezekben az intézményekben is (az USA és Japán mellett) meghatározó jelentőséggel bírnak, továbbá arra, hogy a tagállamoknak saját fejlesztési politikájuk is van; úgy tűnik, hogy e tekintetben a bank valóságos szerepe a közösségi jelenlét támogatására korlátozódik. (5. táblázat)

A források bővítésének újabb módszere.

Forrásbővítésre egy újabb hitelkonstrukciót, az Új Közösségi Hitel és Kölcsön Konstrukcióját (Nouvel Instrument Communautaire d'emprunts et prêts NIC) vezeték be. Az 1978 októberében az EGK Miniszteri Tanácsa határozata alapján. Ez felhatalmazza a bizottságot, hogy hiteleket vegyen fel, amelyeket kölcsönök formájában a közösség legfontosabb céljaira használnak fel az energiatermelés, az ipar és az infrastruktúra fejlesztésére. A banknak e konstrukció tekintetében jog szerint csak technikai szerepe van, hiszen a tanács által meghatározott keretösszegeken belül, a közösség nevében, részére és kockázatára veszi fel a kölcsönt, s a hitelek odaítéléséről is a Bizottság dönt a Tanács által meghatározott irányelvek alapján.

1979—1981 között összesen 1014,5 millió Ecu-nek megfelelő kölcsönt nyújtottak e konstrukció keretében; gyakorlatilag Olaszország (részben földrengés okozta károk kiküszöbölésére), Anglia és Írország számára. A követett hitelpolitikai célok e konstrukció keretében is elsősorban a regionális különbségek csökkentése és a közösség energiaellátásának javítása voltak, amelyek érdekében infrastrukturális objektumokat finanszíroztak. Ezek jelentős részét a bank egyébként (saját forrásból) is hitelezte, így ezek az eszközök a közösségi részvétel arányát növelték.

1961-től 1981-ig a bank saját forrásai terhére összesen 3948 hitelt nyújtott (ebből 2772 volt a globális kölcsönök száma), 17 229,1 millió Ecu összegben. Ha ehhez hozzászámítjuk a NIC keretében nyújtott 39 hitel 1014,5 millió Ecu-s összegét, s figyelembe vesszük azt, hogy a bank átlagosan a beruházási összeg mintegy 25—30 százalékát nyújtja, megállapíthatjuk, hogy ez meglehetősen jelentős összegű beruházási tevékenységet mozdított elő.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az Európai Beruházási Bank a nyugat-európai integráció közösségi érdekeit közvetlenül szolgáló nemzetközi pénzügyi intézmény. Megalapításától fogva, de különösen 1973 óta tevékenysége dinamikusan fejlődik, mind a tevékenységének méretét (a hitelezett objektumok számát és a hitelek összegét értve ez alatt) mind pedig az ellátott tevékenységi köröket illetően. Azok a feladatok, amelyek megoldásában a bank résztvesz — a regionális feszültségek enyhítése, az EGK-országocsoport közös érdekében álló, főleg infrastrukturális jellegű beruházások

⁴Világ gazdaság, 1988. január 25. 4. oldal.

megvalósítása, a Mediterráneumban és a fejlődő világnak a társult országok keretébe illeszkedő hatalmas tömb irányában a közösségi jelenlét támogatása — mind óriási feladatok, ezek finanszírozási igényei a jövőben még csak növekedni fognak, így elképzelhető, hogy miközben a bank önmagához mért fejlődése nem lassul, a feladatok megoldásához történő hozzájárulási lehetőségei is csökkennek.

Végezetül még egy gondolat: Amennyiben a jövőben létrejönne az EGK és a KGST közötti együttműködés, nem elképzelhetetlen, hogy a bank ebben is szerepet kap, épp a KGST- tagországok — több ponton erős eltéréseket mutató — megfelelő intézményével, a Nemzetközi Beruházási Bankkal együttműködve.

Óra- és Ékszerkereskedelmi Vállalat

ÉKSZER-

és NEMESFÉM-AUKCIÓT rendez
a PESTI VIGADÓBAN,

melyre minden érdeklődőt szeretettel vár.

*Az antik és régiség jellegű nemesfém tárgyak
és ékszerek kiállításon megtekinthetők
a Pesti Vigadóban 1983. november 22—26-ig
10—18 óráig (nyitás napján 14 órától).*

*Az árverés a Pesti Vigadó
hangversenytermében kerül megrendezésre
1983. november 28-án, hétfőn és 29-én, kedden
16 órai kezdettel.*

*Az árverésen szereplő ékszerekről, tárgyakról
katalógus a kiállításon kapható!*